

Nr 145

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående ytterligare utgifter för fångvården å tilläggsstat II för budgetåret 1955/56 jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 111 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för den 16 mars 1956, dels inhämtat riksdagens yttrande över vad departementschefen anfört rörande åtgärder i syfte att uppnå en jämnare beläggning på fångvårdens anstalter, dels ock föreslagit riksdagen att å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56 anvisa under andra huvudtiteln till Fångvårdsanstalterna: Anskaffning och utrustning av förläggningar ett reservationsanslag av 3 700 000 kronor och till Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl. ett anslag av 25 000 kronor samt under statens allmänna fastighetsfond till Ersättningsbyggnad i anledning av brand på fångkoloni ett investeringsanslag av 340 000 kronor.

Propositionen har, såvitt avser det begärda yttrandet rörande åtgärder i syfte att uppnå en jämnare beläggning på fångvårdens anstalter, hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet samt i övrigt hänvisats till statsutskottet.

I statsrådsprotokollet lämnas — såvitt nu är i fråga — vissa statistiska uppgifter å s. 2—5. Vidare finnes intagen en redogörelse för föreliggande förslag till anstaltsbyggnader m. m. samt för de yttranden, som avgivits över dessa förslag (s. 14—32). Härutinnan får utskottet hänvisa till statsrådsprotokollet.

Departementschefen anför — såvitt nu är i fråga — att antalet intagna inom fångvården de senaste månaderna avsevärt ökats. Denna hastiga ökning har kommit oväntat. Beläggningen på fångvårdens anstalter hade nämligen de tre senaste åren i stort sett hållit sig stabil ända till förra årets sista kvartal, då plötsligt en enastående kraftig stegring inträdde. Ehuru man med hänsyn till brottslighetsstatistiken och eljest kända förhållanden kunnat motse viss successiv stegring i fångbeläggningen, har icke funnits anledning att vänta sig en så plötslig och så omfattande ökning. Denna gör det nu nödvändigt att vidtaga snabbt verkande åtgärder vid sidan av det

pågående, långsiktiga programmet för en fullständig nydaning av fångvårdens anstaltsbestånd. Utredningar igångsattes omedelbart i slutet av förra året. Departementschefen anmäler nu frågan om speciella åtgärder för att motverka överbeläggningen.

Fångvårdens resurser var redan före den nu inträffade ökningen mycket knappa i fråga om slutna anstalter, där det förekom överbeläggning under större delen av året och endast under somrarna ett visst mått av reservutrymmen. Behovet av öppna anstaltsutrymmen har däremot blivit tillgodosett genom utbyggnad av de öppna anstalterna, vilka numera omfattar ungefär en tredjedel av fångvårdens anstaltsutrymme. Planer har emellertid upprättats och vissa byggnadsarbeten redan förberetts eller igångsatts för att anskaffa ytterligare slutna utrymmen. I enlighet med den av riksdagen år 1950 beslutade planläggningen av fångvårdens utbyggnad och förnyelse har nybyggnadsplanerna i första hand avsett anstalter för det yngre klientelet och för de förvarade. Det måste emellertid beaktas att alla nya anstaltsutrymmen som tillföres fångvården kommer organisationen i dess helhet till godo och möjliggör omDispositioner av förut tillgängliga anstalter. Ett tillskott av nybyggda slutna utrymmen torde i första hand komma att tillföras fångvården genom den redan beslutade utbyggnaden av säkerhetsanstalten Hall. En första utbyggnadsetapp avser att på denna anstalt inrätta en ny sluten avdelning med 72 platser, vilken beräknas vara färdig våren 1958. Två beslutade sidoanstalter till Hall med 90 platser vardera, den ena i Mariefred och den andra i Tumbo, beräknas vara färdiga hösten 1958, respektive början av 1959. Härtill kommer att det för riksdagen i år framlagda förslaget att inköpa egendomen Hinseberg i Örebro län och där upprätta en kvinnoanstalt, skulle, om det bifalles, medföra att anstalten i Växjö skulle frigöras för andra ändamål. Byggnadsarbetena på Hinseberg har beräknats ta en tid av två år. Därefter skulle alltså Växjöanstalten med 82 slutna och 10 öppna platser stå till förfogande. Genom de pågående byggnadsarbetena och redan framlagda planerna skulle alltså fångvården komma att erhålla ungefär 330 slutna platser inom en tidrymd av tre år. I den nu lämnade redogörelsen har departementschefen icke räknat med planerna på nybyggnader för att ersätta Långholmen; dessa nybyggnader motväges helt av att denna anstalt skall nedläggas och tomten överlämnas till Stockholms stad, varför nybyggnaderna icke medför något tillskott i fångvårdsorganisationen. Även på andra platser föreligger önskemål att av hänsyn till kommunala och andra intressen befintliga äldre anstalter skall nedläggas.

Det betydande tillskottet av antalet intagna under de senaste månaderna har kunnat mottagas inom fångvårdens anstalter endast genom extraordinära åtgärder, vilka naturligtvis vållat stora svårigheter och olägenheter för fångvårdsarbetet. Sålunda har utrymme, avsett för endast en person i stor utsträckning måst utnyttjas för flera intagna samtidigt. Vidare har anstaltsutrymmen, som beräknats för annat ändamål än förläggning, måst anlitas därtill. För att i någon mån tillfälligt lätta beläggningstrycket på anstalter-

na för ordinärt klientel har Kungl. Maj:t, efter framställning från fångvårdsstyrelsen, genom särskilda beslut medgivit, att en av paviljongerna vid ungdomsanstalten Skenäs samt det till anstalten anslutna annexet Asp-liden (Färjestaden) finge tills vidare under innevarande budgetår tagas i anspråk för vanligt fångförvar, paviljongen likväl med hänsyn till den förestående utbyggnaden av Skenäsanstalten längst till och med den 30 april 1956. I samma syfte har eftersträvat att snabbare överföra de förvarade från anstalterna för ordinärt klientel till säkerhetsanstalt. Det har därför bestämts att fångvårdsanstalten i Hudiksvall tills vidare skall vara säkerhetsanstalt.

Överbeläggningen och därav föranledda svåra olägenheter för fångvården kan visserligen väntas lätta ganska avsevärt under det närmast kommande halvåret till följd av de regelbundet återkommande, stora säsongvariationerna i beläggningen, men det är enligt departementschefens mening oundgängligen nödvändigt att vidtaga åtgärder för att förse fångvården med ökade resurser redan till nästa vinter.

Sedan departementschefen berört vissa åtgärder i syfte att uppnå en jämnare beläggning på fångvårdens anstalter övergår han att behandla frågan om utbyggnad av antalet platser på fångvårdens anstalter och anför härom följande.

Även om de åtgärder som nu behandlats kan medföra en viss utjämning av beläggningen under olika årstider, är det först och främst nödvändigt att överväga en skyndsamt utbyggnad av antalet platser på fångvårdens anstalter. Det är självklart vanskligt att bedöma omfattningen av de åtgärder som ovillkorligen måste vidtagas. Enligt min mening bör man räkna med att den stegring av antalet intagna som visat sig under den gångna vintern kan återkomma följande år, och att en ytterligare stegring kan uppkomma.

Snabba åtgärder krävs såsom förut antytts framför allt för att avlasta de slutna anstalterna, där det ökade antalet häktade sinnesundersökningsfall och andra intagna, som icke kan vistas på öppen anstalt, skapat en synnerligen svår situation. Detta gäller självfallet i främsta rummet det manliga klientelet men också i viss mån intagna kvinnor. Vid en bedömning av det föreliggande behovet har jag trots de stränga begränsningar som måste iakttagas i fråga om statliga investeringar funnit det oundgängligt att omedelbart vidta åtgärder för inrättande av ytterligare 300 platser för ordinärt fångklientel.

Den närmare beskaffenheten av dessa platser måste bero på det klientel för vilket de avses. Då man tar ställning till denna fråga måste beaktas att fångvårdsanstalter för det ordinära fångklientelet för närvarande består till ungefär två tredjedelar av äldre slutna anstalter och till en tredjedel av smärre öppna kolonier och förläggningar. Fångvårdsbyggnadsutredningen har tagit upp förhållandet till diskussion och anfört att principerna för den öppna anstaltsvården måste omprövas. Efter överväganden, som utredningen närmare redovisar, finner utredningen att öppen vård bör försökas i något större enheter än hittills. Utredningen framhåller att en öppen anstalt alltid är billigare både i anläggning och drift än en sluten men att de ekonomiska synpunkterna icke får drivas så långt att berättigade krav på bevakning, förläggning, sysselsättning och allmän trivsel åsidosättes. Det går därför enligt utredningens uppfattning icke att undvika en viss ökning av

anläggnings- och driftkostnaderna. Å andra sidan kan kostnadsökningen begränsas genom att anläggningarna göres större än för närvarande. Utredningens förslag till anläggning på Risängen i Skövde innebär ett försök att skapa en sådan öppen anstalt av ny typ.

Fångvårdsstyrelsen har ställt sig kritisk till de förslag som framförts av fångvårdsbyggnadsutredningen. Styrelsens egna förslag till åtgärder i anledning av de senaste månadernas ökning av fångantalet går på traditionella linjer. Styrelsen föreslår anstalter av mer sluten karaktär, byggda i tegel och betong, på Risängen, i Mariestad och såsom en häktesbyggnad vid Härlanda. Samtidigt förordar styrelsen att ett anslag på 2 000 000 kronor anvisas till inköp av fångkolonier. Efter hittills tillämpade principer skulle detta innebära en ytterligare utbyggnad med 7 å 8 kolonier för 350—400 intagna.

En utbyggnad av öppna anläggningar av vanlig kolonityp i den omfattning fångvårdsstyrelsen tänkt sig kan enligt min mening icke förordas. Ehuru detta uppenbarligen är det billigaste alternativet, då det gäller att snabbt framskapa förläggingsplatser, kan man icke gentemot de enständiga varningarna av styresmän för anstalter och anstaltsgrupper våga göra en så stor utbyggnad av öppenvården i hittillsvarande former. Å andra sidan kan heller icke en lösning på tillräckligt kort tid vinnas genom fångvårdsstyrelsens förslag till slutna anstalter. Då särskilt frågan om en tillbyggnad på Härlanda väckt uppmärksamhet, vill jag något närmare utveckla mina synpunkter på denna fråga.

Här föreligger dels ett förslag av byggnadsstyrelsen att med baracker skapa ett annex till Härlanda och dels ett förslag av fångvårdsstyrelsen att förstärka Härlandaanstalten med en häktesbyggnad och samtidigt på andra sätt förbättra denna anstalt. Det är påtagligt att just Härlanda arbetar med stora svårigheter. Anstalten är numera för liten för Göteborgstraktens behov. Ett mycket stort antal häktade måste mottagas på anstalten. Det har tidigare beräknats att plats skulle behövas för ungefär 15 häktade och antalet har också varit av denna storleksordning. Det senaste halvåret har på Härlanda förvarats 80—90 häktade förutom ett 30-tal häktade undersökningsfall. Samtidigt är anstaltens utrustning i flera hänseenden bristfällig. De mest allvarliga bristerna skulle avhjälpas genom fångvårdsstyrelsens förslag.

Göteborgs stadsarkitektkontor och Göteborgs byggnadsnämnd har i yttrande den 21 februari 1956 anfört, att det av byggnadsstyrelsen upprättade förslaget till provisorisk utbyggnad av Härlandaanstalten i princip vore tänkbart som ett provisorium men att det av fångvårdsstyrelsen upprättade förslaget är att föredraga icke minst med hänsyn till stadsbilden och trivseln för närboende. Efter samråd med stadsplanekontoret framhålles dock att oavsett ställningstagandet till de båda förslagen en utbyggnad av anstalten inom det nuvarande området — eller över huvud taget inom staden — ur de synpunkter byggnadsnämnden har att beakta icke är önskvärd. I skrivelse den 18 februari 1956 har vidare Göteborgs magistrat påtalat åtskilliga olägenheter som är föranledda av den nuvarande överbeläggningen på Härlanda. Magistraten understryker starkt behovet av en särskild byggnad för häktade och tillstyrker fångvårdsstyrelsens förslag till sådan byggnad. Magistraten begär vidare en upprustning av den nuvarande sessionslokalen på anstalten och en tillbyggnad av ytterligare en sessionslokal. Magistraten framhåller att under 1955 närbelägna lokaler måst förhyras för heldagssessioner, tillhoppa 33 dagar, och att vidare under samma år 257 häktade måst transporteras till rådhuset, emedan sessionssal icke kunnat erhållas på fängelset.

Såsom jag redovisat vid anmälan av proposition nr 79 till årets riksdag angående anslag till ersättningsanstalter för Långholmen m. m. har avtal träffats med Stockholms stad om att staden skall låta iordningställa ett rannsakningsfängelse i Stockholm med 100 platser. Det är avsett att detta rannsakningsfängelse skall byggas i anslutning till de nya lokaler för polisens behov som staden för närvarande bygger på polishustomten. Jag framhöll vid anmälan av denna fråga att överenskommelsen med Stockholms stad var till fördel såväl för kronan som för staden. Genom att häktet förlagts till polishustomten i omedelbar närhet till stadens åklagar- och domstolslokaler samt lätt tillgängligt för advokater och andra hade ett känsligt lokaliseringsproblem bringats till en ur allmänna synpunkter mycket tillfredsställande lösning.

Det är uppenbart att en liknande lösning i Göteborg ur många synpunkter skulle vara till fördel. För närvarande planlägges ett nytt polishusbygge i staden, och enligt vad jag inhämtat föreligger i Göteborg ett visst intresse för ett häkte i anslutning till detta bygge. Jag anser det därför lämpligt att förhandlingar upptages med staden i syfte att undersöka om denna väg är framkomlig. Därigenom skulle tillika vinnas, att sådana större utbyggnader, som stadens myndigheter anser olämpliga, nu icke skulle göras å Härlanda. Man måste nämligen räkna med att Härlanda inom överskådlig tid kommer att ersättas av en ny centralanstalt på annan plats i Göteborgstrakten. Fångvårdsbyggnadsutredningen har i ett den 2 november 1955 avgivet betänkande efter överläggning med berörda kommunala myndigheter samt chefen för regionplanekontoret i Göteborg förklarat att denna ersättningsanstalt bör förläggas till området Skogome i Säve kommun. Jag vill sedan dessa frågor ytterligare beretts återkomma därtill i annat sammanhang.

Då alltså någon utbyggnad av Härlanda nu icke bör igångsättas och de av fångvårdsstyrelsen föreslagna slutna anläggningarna på Risängen och i Mariestad icke heller löser den föreliggande situationen, är det nödvändigt att finna någon annan utväg som tillgodoser kravet på en snabb och tillräckligt betryggande upprustning av anstaltsbeståndet för att avlasta trycket på de nuvarande slutna anstalterna, icke minst Härlanda. Härvid erbjuder sig fångvårdsbyggnadsutredningens förslag till förläggning på Risängen såsom en utgångspunkt. Fördelarna med en sådan något större anläggning är nämligen påtagliga. Härigenom möjliggöres en bättre utrustning än då det gäller de små kolonierna. Med hänsyn till att klientelet synes bliva besvärligare än det som anses kunna vistas på helt öppna kolonier torde det framför allt vara nödvändigt att förse anstalten med en större personaluppsättning så att tillsyn av de intagna kan ske kontinuerligt. På de små kolonierna och förläggningarna saknas helt personal för detta ändamål. Det har därför också i vissa fall förekommit att de intagna lämnat anstalterna under nätterna och därvid begått nya brott. Det klientel som det här är fråga om, kan icke behandlas i sådana öppna former. Därför bör det nu skapas en ny typ av anstalt med större säkerhetsgrad än de nuvarande kolonierna men likväl av en enklare konstruktion än de egentliga slutna anstalterna. Härför erfordras till att börja med att den nya anstaltstypen förses med tillräcklig personal. Vidare bör förläggningsbyggnaderna icke såsom fångvårdsbyggnadsutredningen avsett utföras i trä utan i ett mindre eldfarligt material såsom siporex och därjämte bör rymningshindrande åt-

gårder vidtagas. Under dessa förutsättningar bör man kunna anordna dylika anstalter i sådan storlek att de blir avsedda för mellan 75 och 150 intagna. Utländska erfarenheter ger vid handen att så stora förläggningar med fördel kan drivas. För att få det erforderliga antalet platser förordar departementschefen, att det uppföres en sådan anstalt för omkring 150 intagna och två för omkring 75 vardera.

Då det gäller att finna lämpliga platser för de tre förläggningar som nu förordats erbjuder sig flera möjligheter. Fångvårdsbyggnadsutredningen har förhandlat med Skövde stad om förvärv av egendomen Risängen. Förhandlingarna har lett till att staden erbjudit sig att på denna egendom ställa erforderlig mark till förfogande för en kostnad av 240 000 kronor samt att svara för vatten-, avlopps- och elledning. För att möjliggöra ett omedelbart igångsättande av anstaltsbygget har staden träffat uppgörelse med arrendatorn på egendomen så att denne frånträtt arrendet före arrendetidens utgång. Den sålunda föreslagna platsen för en ny anstalt har påtagliga fördelar inte minst med hänsyn till belägenheten i närheten av ett förhållandevis stort samhälle, där personal kan rekryteras m. m. Å andra sidan har såsom framgår av drätselkammarens första yttrande en viss opposition framträtt mot anstaltens förläggande till Skövde. Även andra alternativ föreligger emellertid. Sålunda finns möjlighet att förvärva ett lämpligt område i Tidaholm. I närheten av Mariestad torde en anstalt kunna anläggas på mark som redan tillhör fångvården och där alltså inga tomtkostnader uppstår. Det har vidare övervägts inom departementet om icke Gudhems kronoegendom i närheten av Falköping bör kunna lämpa sig för en förläggning. Det är närmast på denna plats som en så stor förläggning som för 150 man med fördel bör kunna anordnas. Detaljutredning om förutsättningarna härför pågår. Egendomen är för närvarande remontdepå, vilken dock skall upphöra den 1 juli 1956. Härigenom kan förutom tomtmark vissa byggnader, främst personalbostäder, bli tillgängliga. Det torde vidare kunna ifrågakomma att på de områden som är avsedda att förvärfvas för byggande av fångvårdsanstalter i Österåkers kommun och i Kumla stad anlägga dylika förläggningar som utgångspunkt för de byggnadsarbeten av mer permanent karaktär som skall utföras där. En placering av en sådan förläggning på det område i Säve kommun, där ersättningsanstalt för Härlanda enligt preliminära planer är avsedd att placeras i en framtid, torde även kunna diskuteras.

Det har icke varit möjligt att på den korta tid som stått till buds för utarbetande av planer för de nu avsedda förläggningarna ta mera definitiv ställning till lokaliseringen. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan erforderlig utredning slutförts, fatta beslut härom. Med hänsyn härtill är det vidare i viss utsträckning ovisst hur förläggningarna bör i detalj utföras. Fångvårdsbyggnadsutredningens förslag bör tjäna som en grundval men det behöver från fall till fall närmare prövas i vad mån annan befintlig bebyggelse kan utnyttjas och vilka sysselsättningsmöjligheter som föreligger. Det väsentliga är att förläggningar för de intagna ofördröjligen an-

ordnas, så att 300 platser står till förfogande vid högbeläggningen nästa vinter. I den mån verkstäder då icke hunnit färdigställas torde sysselsättning kunna beredas de intagna med planeringsarbeten och komplettering av byggnader. För de oundgängliga arbeten som sålunda genast måste igångsättas beräknar departementschefen att ett anslag av 4 000 000 kronor erfordras. Då omkring 300 000 kronor torde stå till förfogande för iståndsättande av nyförvärvade kolonier behövs sålunda en ytterligare medelsanvisning av 3 700 000 kronor.

Då det icke är möjligt att nu överblicka personalbehovet vid de föreslagna anstalterna, bör frågan härom framläggas för nästa års riksdag. Föreläggningarna bör emellertid sättas i gång successivt i den mån de kan färdigställas. Medel finnes anvisade för budgetåret 1956/57 till personal och utrustning, beräknade för två 50-mannakolonier. Kungl. Maj:t bör äga inom ramen för sålunda anvisade medel anställa erforderlig personal och bekosta utrustning.

Då den inträffade överbeläggningen medfört en omprövning av redan tidigare upprättade planer för fångvårdens utbyggnad och förnyelse, kan det visa sig erforderligt att på nytt upptaga till bedömande redan fattade beslut om lokaliseringen och det närmare anordnandet av vissa verkstadsbyggen och andra smärre anläggningar, till vilka riksdagen redan anvisat medel. Kungl. Maj:t bör därför äga befogenhet att utan hinder av de förutsättningar som i dylikt hänseende förelegat vid riksdagens ställningstagande meddela erforderliga föreskrifter.

Såsom anförts i det föregående har på grund av rådande överbeläggning den för ungdomsklientel förvärvade anläggningen Aspliden i stället måst tagas i bruk provisoriskt för vanligt fångförvar tillsvidare under innevarande budgetår. Till kostnaderna härför har tillgängliga medel kunnat anlitas. Ersättning till personal och övriga driftkostnader har sålunda utgått från den reservation som stått till förfogande på vederbörande anslag i anledning av beslut av riksdagen om upprättande av två 50-mannakolonier, fyra ungdomskolonier samt anläggningen Aspliden. Då Aspliden bör tagas i bruk för ungdomsklientel den 1 juli i enlighet med riksdagens beslut, bör provisoriet icke fortsätta. Enligt fångvårdsbyggnadsutredningens förslag om inköp av egendomen Hinseberg skall denna egendom, innan den tages i bruk för sitt tillämnade ändamål såsom kvinnoanstalt, tillbyggas och omändras. Arbetena härmed beräknas icke slutföras förrän under budgetåret 1957/58, och kvinnoanstalten beräknas icke kunna tagas i bruk förrän under budgetåret 1958/59. Utredningen har föreslagit att en provisorisk fångföreläggning för 30 manliga intagna skall förläggas till Hinseberg från den 1 juli 1956 för att biträda med byggnadsarbetena och för att upprusta trädgården och sköta skogen. Kungl. Maj:t bör äga inom ramen för tillgängliga anslag meddela erforderliga föreskrifter härom.

Såsom fångvårdsstyrelsen anför föranleder överbeläggningen ökade anspråk på verksamheten för frigivna fångar. Härför anvisade medel för budgetåret 1955/56 anses därför böra förstärkas med 25 000 kronor.

Fångvårdsstyrelsen har föreslagit en utbyggnad vid Håga sjukhus för arbetssalar, förrådsutrymme m. m. Syftet därmed är att frigöra de lokaler inom sjukhusets huvudbyggnad vilka för närvarande tages i anspråk för arbetsterapi, förråd m. m., varigenom det skulle bli möjligt att i huvudbyggnaden vinna 10 nya vårdplatser och en ny behandlingssal för insulinbehandling. Den insulinbehandling som bedrivs vid sjukhuset skulle därigenom kunna utökas så att 20 patienter skulle kunna behandlas samtidigt mot för närvarande 10. Enligt förslaget skulle sådan behandling avses för ett ökat antal till förvaring dömda, vilka utskrivits på prov och därefter på grund av alkoholmissbruk återhämtats till sjukhuset. Det är enligt departementschefens mening angeläget att en sådan utbyggnad av insulinbehandlingen snarast kan komma till stånd. Då emellertid det framlagda förslaget avser att en permanent stenbyggnad skulle uppföras vid sjukhuset, kräver ett ställningstagande ett närmare övervägande av sjukhusets framtida ändamål och de eventuella utbyggnader som i övrigt kan komma i fråga. Spörsmålet om en eventuell utbyggnad av Hågaanstalten ingår i fångvårdsbyggnadsutredningens uppdrag. Departementschefen är därför icke beredd att nu ta ställning till denna byggnadsfråga, som icke skulle tillföra fångvården mer än några få nya platser. Denna fråga bör alltså behandlas i annat sammanhang. Det bör emellertid undersökas i vad mån det kan visa sig möjligt att i avbidan härpå vidtaga mera provisoriska anordningar för att tillgodose det angivna syftet. Därest detta visar sig möjligt, bör Kungl. Maj:t äga igångsätta en ökad insulinbehandling vid sjukhuset och i avbidan på riksdagens prövning ta i anspråk erforderlig personal inom ramen för tillgängliga medel.

Med hänsyn till den planerade byggnadsverksamheten vid Hall-anstalten kan departementschefen icke biträda fångvårdsstyrelsens förslag att vid denna anstalt uppföra en förläggings- och verkstadsbarack.

Huvudbyggnaden på kolonien Ollestad har förstörts genom brand den 20 december 1955. Den nedbrunna mangårdsbyggnaden innehöll förläggning för 17 av de 40 intagna vid kolonien och dessutom kök och matsal för samtliga intagna samt tjänstebostad för föreståndaren. Dessa utrymmen bör snarast ersättas. Fångvårdsstyrelsens förslag till ersättningsbyggnad har kostnadsberäknats med utgångspunkt från att grunden till den brunna byggnaden skulle kunna användas. Vid senare undersökning har det emellertid visat sig att grunden är mer skadad än man först antagit. Ersättningsbyggnaderna torde därför draga en högre kostnad än vad fångvårdsstyrelsen angivit, och departementschefen beräknar härför ett belopp av 340 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ollén m. fl.* (I: 542) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindberg m. fl.* (II: 729), har hemställts, att riksdagen — med avslag å det i propositionen nr 111 framförda förslaget om anvisande av ett reservationsanslag å 3 700 000 kronor till anskaffning och utrustning av förlägg-

ningar — måtte *dels* å tilläggsstat för budgetåret 1955/56 anvisa till Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m. ett reservationsanslag av 672 000 kronor, till Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m. ett reservationsanslag av 365 000 kronor, till Fångvårdsanstalterna: Anskaffning, montering och transport av baracker m. m. ett reservationsanslag av 350 000 kronor, till Vissa byggnadsarbeten för fångvården ett investeringsanslag av 4 529 000 kronor samt till Förvärv av fångkolonier ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor, *dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att vid bifall till förslaget medgiva anställande av erforderligt antal befattningshavare.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, hänvisas till motionen I: 542.

Med promemoria av statssekreteraren i justitiedepartementet har på vederbörande utskottsavdelnings begäran till densamma överlämnats en av fångvårdsbyggnadsutredningens arbetsutskott upprättad promemoria, så lydande:

»FÅNGVÅRDSBYGGNADSUTREDNINGEN

Promemoria

med synpunkter rörande prop. nr 111/1956

Kungl. Maj:t har den 23 mars 1956 funnit gott uppdraga åt fångvårdsbyggnadsutredningen att — i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111 till 1956 års riksdag — inkomma med förslag till lokalisering, anskaffning och utrustning av förläggningar för tillsammans 300 intagna samt att upptaga förhandlingar med vederbörande kommunala myndigheter i Göteborg angående det lämpliga anordnandet av häkteslokaler för staden.

I avbidan på riksdagens ställningstagande till propositionen har fångvårdsbyggnadsutredningens arbetsutskott gjort vissa förberedande undersökningar, vilka resulterat i följande allmänna synpunkter.

Den bästa lösningen synes vara att uppföra två anstalter, likartat utformade till förbilligande av kostnaderna, för 150 man vardera. En av anstalterna bör förläggas till *Tidaholm* och ingå i den västra anstaltsgruppen. Den andra bör uppföras i *Norrtälje* och ingå i den östra anstaltsgruppen. Båda anstalterna bör utformas såsom helslutna och kan därigenom i väsentlig grad lätta överbelägningsproblemet vid respektive Härlanda och Långholmen.

Vid förda förhandlingar med ifrågavarande städers kommunala myndigheter har vi funnit, dels att lämpliga markområden står till disposition till rimliga priser och dels att de båda städerna är villiga att svara för vatten och avlopp, kostnadsfritt till anstaltens tomtgräns, samt för bostäder åt all personal. Åtagandena har alltså samma innebörd som de vilka respektive kommuner iklätt sig beträffande anstalterna i Österåker och Kumla.

En utbyggnad av Härlanda med en sluten häktesavdelning bör icke komma till stånd. En dylik åtgärd skulle för mycket lång tid hindra Härlandas evakuering och anstaltsområdet användning för andra, trängande ändamål. Den skulle binda den västra anstaltsgruppen vid en omodern centralanstalt. Överbelägningsfrågan vid Härlanda löses lika gott med Tidaholms-

anstalten. I övrigt bör man inrikta sig på att så snart som möjligt få till stånd ett häkte i det planerade nya polishuset och en ny centralanstalt på området Skogome i Säve.

Uppförandet av de två nya anstalter, som vi föreslår, kommer icke att kräva längre tid än färdigställandet av häktesbyggnad på Härlanda och ny slutna anstalt i Mariestad, vilket förordas i motionen nr 542.

Intetdera förslaget kan emellertid tillgodose behovet av en omedelbar platsökning. För den skall synes det oss lämpligt att man, vid sidan av nybyggena, som är oundgängligen nödvändiga, söker förvärva större byggnader som omedelbart kan tas i bruk för ett relativt stort antal fångar. I detta syfte prövar vi för närvarande två projekt, nämligen dels möjligheten att till tomma fabrikslokaler i Ulriksfors, Jämtlands län, förlägga en anstalt för ca 200 intagna och dels att utnyttja de friställda kavallerikasernerna i Hälsingborg för ungefär samma antal. På den förra platsen måste man — om projektet kan genomföras — tänka sig en permanent anstalt. I Hälsingborg kan det inte bli frågan om annat än ett provisorium på några år. Eftersom de nya anstaltsbyggena, vilka som än väljes, inte kan stå färdiga förrän till våren 1957, synes det vara angeläget att Kungl. Maj:t erhåller bemyndigande att vidtaga nödiga åtgärder för att på annat sätt, exempelvis de utvägar som här ifrågasatts, möta överbeläggningen.

Beträffande de nya 150-mansanstalterna har följande preliminära förslag upprättats:

Såsom situationsplanen (bil. 1.) utvisar skall anstalten omges av en rektangulär mur, 5 m hög. Ytan innanför mur uppgår till ca 200×300 m. Utanför murarna tillkommer skyddsområde som ej får bebyggas. Vid mörker skall murarna vara väl belysta på båda sidor. Alla byggnader skall för att underlätta bevakningen ligga fritt från mur. Därest pågående prov med s. k. industriell televisionsbevakning utfaller gynnsamt, ämnar vi föreslå att bevakningen förstärkes med televisionskameror, utplacerade i murhörnen och i verkstäderna samt i bostadspaviljongernas korridorer. Televisionskärmarna torde böra placeras i det centrala vaktrummet.

Administrationsbyggnaden uppföres i två våningar och skall jämväl innehålla mottagnings- och sjukavdelningar för vardera 10 intagna. Kök och panncentral bildar en byggnad som dessutom innehåller samlingslokal med biografmaskinrum, personalmatsal och -klubbrum. Med undantag för sistnämnda byggnad uppföres samtliga hus källarlösa. Alla byggnader utom administrationsbyggnaden uppföres i en våning.

Intagna, som ej vistas i mottagnings- och sjukavdelningarna, fördelas på fyra hus, varav ett en halvöppen avdelning för 20 man. De tre övriga husen avses för 40 man vardera och skall vara helslutna, utförda i betong och med säkerhetsfönster av den nya typ som byggnadsstyrelsen utexperimenterat. I 40-mansbyggnaderna ligger ingång med vaktrum i mitten av huset, varför det bildas två avskilda grupper av celler för vardera 20 man. Varje sådan tjugurumsgrupp delas i två avdelningar genom att dagrum och matsal brytes in i mitten. Härigenom kommer man ifrån den ledsamma korridorsskarakteren. Varje cell förses med tvättställ med rinnande vatten, vilket är billigare än att utöka byggnaderna med särskilda tvättrum. Ett förslag att göra en tvåvåningsbyggnad med 20 celler i varje våning har frångåtts, eftersom det skulle verka personalfördyrande och tränga samman internerna mera. Byggnadskostnaderna för en envåningsbyggnad blir — med det byggsystem som avses — obetydligt större än för ett tvåvåningshus.

Verkstäderna kräver ca 3 000 kvm yta. För anstalten i Norrtälje föreslås industrigrenarna mekanisk industri (50 pl), träindustri (40 pl), papp- och pappersvaruindustri (40 pl), för Tidaholmsanstalten mekanisk industri (50

pl), träindustri (50 pl), tvätteri (30 pl). Vid båda anstalterna tillkommer arbetsterapi för omkring 10 man och handräckningsarbete för de återstående.

Personalen har av de anlitade experterna uppskattats till 63 resp. 64 anställda. Beräkningarna åskådliggöres närmare i bilagorna 2—4.

Kostnaderna har av byggnadsstyrelsen preliminärt uppskattats till ca 5 miljoner per anstalt. Härtill kommer kostnaderna för marklösen och för inventarier.

Stockholm den 5 maj 1956

Thorwald Bergquist

Torsten Eriksson»

Beträffande bilagorna får utskottet hänvisa till handlingarna i ärendet.

Promemorian av statssekreteraren i justitiedepartementet är av följande lydelse:

»PM

angående förslag till fångvårdsbyggnader enligt proposition nr 111

Det bör betonas att frågan om utbyggnad av Härlanda genom en häktesbyggnad icke har avvisats i propositionen. Justitieministern har icke ansett frågan ännu vara mogen för ett avgörande. Han har först velat undersöka möjligheterna att nå en bättre lösning i göteborgstrakten. Skulle detta icke visa sig möjligt, återstår att ta ställning till häktesbyggnad eller andra möjligheter. Det torde alltså icke nu vara anledning att ingå på någon närmare diskussion av de olika alternativ i göteborgstrakten, som är tänkbara. Man bör inte nu binda sig för en häktesbyggnad just på Härlanda. Frågan bör inte forceras. Underhandlingar pågår och, såsom justitieministern angivit i propositionen, kommer ärendet att redovisas, då det är färdigt för ett avgörande.

I propositionen har starkt framhållits nödvändigheten av en skyndsam utbyggnad. Det omedelbara behovet har beräknats till 300 platser för ordinarie fångklientel. Därvid har man utgått från fångvårdsbyggnadsutredningens förslag till ny anstalt på Risängen och ansett lämpligt att åstadkomma förläggningar om tillhoppa detta platsantal. Kostnaderna för de oundgängliga arbeten, som genast måste igångsättas, beräknas i propositionen till 4 000 000. Dessa kostnadsberäkningar bygger på ett preliminärt överslag, som har angivits i PM den 20 april 1956 av arkitekten Bunner. Kostnaderna avser huvudsakligen förläggnings-, administrations- och kökslokaler. Däremot har man icke räknat med att verkstäder skulle bli färdigställda, varför medel för dem icke begärts på denna tilläggsstat. Man har räknat med att de intagna till en början lämpligen borde sysselsättas med uppförande av verkstäder och andra kompletterande byggnads- och planeringsarbeten. Det är avsett att begära ytterligare erforderliga medel vid den tidpunkt då de behövs användas.

Fångvårdsbyggnadsutredningen har fått i uppdrag att upprätta förslag till lokalisering, anskaffning och utrustning av förläggningar för tillhoppa 300 intagna. Enligt ett preliminärt utkast, utarbetat inom ett arbetsutskott, skulle en förläggning för 150 intagna kunna byggas i betong fullt färdig för ca 5 000 000 kronor. Till detta förslag finns skissritningar upprättade.

Möjlighet föreligger alltså att, såsom förutsatts i propositionen, upprätta förläggningar för i runt tal 2 000 000 kronor, räknat efter 150 intagna. För

denna summa torde kunna erhållas förläggningsbyggnader, administrations- och kökslokaler. Däremot ingår icke verkstäder i summan och även i övrigt torde framtida kompletteringar bli påkallade.

Vill man redan från början ge förläggningarna en mera permanent karaktär på sätt fångvårdsbyggnadsutredningen synes vilja förorda, torde motsvarande utrymmen kunna erhållas för omkring 2 600 000 kronor. Häri ingår alltså icke verkstäder och ej heller tomtkostnader och mur.

För en fullt utbyggd anläggning med verkstäder torde man i båda fallen få räkna med ungefär den dubbla summan.

Av väsentlig betydelse vid ett ställningstagande måste självfallet vara, vilka anordningar som snabbast kan iordningställas för att möta nästa vinters överbeläggning. Enligt underhandsupplysningar som inhämtats från ett större byggnadsföretag, vilket brukar åta sig likartade entreprenader, anses möjligheter föreligga att färdigställa förläggningar i den omfattning som angivits i propositionen till årsskiftet. Härvid har även räknats med förläggningsbyggnader i betong.

För att underlätta en snabb lösning synes skäl tala för att icke såsom i propositionen angivits upprätta 3 förläggningar utan i stället följa fångvårdsbyggnadsutredningens förslag om 2 förläggningar på 150 platser vardera. Detta synes i varje fall vara den lösning som snabbast kan åstadkommas och alltså den enda lösning som kan bli färdig till nästa vinters överbeläggning.

Den sistlidna vintern medförde en plötslig och oväntad ökning av fångantalet med omkring 500 intagna utöver beläggningen motsvarande tid året förut. Den begärda ökningen av fångvårdsutrymmena skulle bli alldeles otillräcklig, om även nästa år medför en kraftigt ytterligare stegring. För att i en sådan situation ha möjligheter i beredskap har undersökts att taga i anspråk t. ex. tomma fabrikslokaler i Ulriksfors och kaserner i Hälsingborg. Erforderliga medel torde i en dylik situation få begäras på tilläggsstat.»

Utskottet. Representanter för utskottets vederbörande avdelning har avlagt besök i Göteborg, Skövde, Tidaholm, Gudhem och Mariestad samt besett de ifrågasatta förläggningsplatserna för nya fångvårdsanstalter och med representanter för kommunerna, fångvårdsanstalterna och andra initierade överlagt om de särskilda problem, som på varje ort är för handen.

Mot bakgrunden av vad utskottet vid dessa besök inhämtat och vad propositionen samt övriga handlingar i ärendet innehåller vill utskottet anföra följande.

Utskottet ansluter sig till departementschefens uppfattning, att *en omedelbar utbyggnad av fångvårdsanstalterna* vid sidan av det mera långsiktiga programmet är ofrånkomlig med hänsyn till den plötsliga och omfattande ökningen av fångantalet. Det synes också rimligt, att som mål för den omedelbara utbyggnaden nu uppställas omkring 300 platser; en målsättning som självfallet får omprövas i den mån ytterligare erfarenheter därtill ger anledning.

I propositionen har förordats att 300 platser skall vinnas genom att en anstalt för omkring 150 intagna och två för omkring 75 vardera uppföres. I och för sig har utskottet i förevarande sammanhang intet att erinra mot detta förslag. Det synes emellertid önskvärt, att en ingående jämförelse

verkställas av byggnads- och driftkostnader vid fångvårdsanstalter av olika storleksordning, innan riksdagen då det gäller anstalter inom det ordinarie utbyggnadsprogrammet för framtiden tar ställning till olika projekt. Vid en sådan jämförelse bör även beaktas i vad mån resultatet av moderna vårdmetoder kan antagas variera i förhållande till anstalternas storlek. Utskottet finner det naturligt att den av utskottet förordade utredningen anförtros åt den i dagarna tillsatta fångvårdsbyggnadskommittén och förutsätter att utredningen bedrivs så skyndsamt som omständigheterna medger.

Då det gäller att bestämma *platsen för de föreslagna anstalterna* bör till en början beaktas att överbeläggningen under den gångna vintern får anses ha varit mest besvärande inom den västra räjongen (Härlandaräjongen) och därefter mest framträdande inom den östra räjongen (Långholmsräjongen). Även inom den södra räjongen (Malmöräjongen) har platserna varit otillräckliga, medan överbeläggningen inom den norra räjongen (Härnösandsräjongen) knappast kan anses ha varit särskilt påfallande.

Det får anses mindre sannolikt, att avsevärda förskjutningar i fråga om de relativa anspråken på befintliga platser inom de olika räjongerna kommer att inträffa till nästa vinter. På grund härav och då, såsom departementschefen framhållit, Härlandaanstalten numera är för liten för Göteborgstraktens behov, anser utskottet att den omedelbara upprustningen i första hand bör komma den västra räjongen till godo.

I sådant syfte har av fångvårdsstyrelsen föreslagits samt i motionerna I: 542 och II: 729 yrkats uppförande av en sluten anstalt i Mariestad. Den föreslagna platsen för nybyggnaden är välbelägen och föreföll såvitt utskottet vid sitt besök kunde döma även i övrigt i skilda avseenden ändamålsenlig. Med hänsyn till det förhållandevis ringa platstillskott, som skulle vinnas genom att denna anstalt uppfördes, och då utskottet fått det intrycket att behovet av en ersättningsbyggnad för den nuvarande fångvårdsanstalten inte är överhängande, förordar utskottet att åt fångvårdsbyggnadskommittén uppdrages att efter överarbetning av detta förslag framlägga definitivt program. Av det anförda följer att utskottet inte finner tillräckliga skäl vara anförda för ett tillstyrkande nu av detta yrkande i motionerna.

I valet mellan övriga i propositionen angivna orter för förläggning av en ny fångvårdsanstalt — Skövde, Tidaholm och Gudhem — har utskottet efter avvägning av vad som kan anföras för och emot ett val av envar av dessa tre platser stannat för att ge Tidaholm företrädet. Utskottet förutsätter, att förberedelserna för anstaltens uppförande igångsättes med all möjlig skyndsamt.

Utskottet har inlett att invända mot att anstalten såsom synes ha förutsatts i propositionen anordnas för 150 platser men finner, med hänsyn till vad ovan anförts om utredning rörande den optimala storleken av fångvårdsanstalter, önskvärt att möjligheten, om så befinnes genomförbart utan kostnadsfördyring, hålles öppen att i en framtid i viss utsträckning öka platsantalet.

Vad angår *utförandet av denna anstalt* har i propositionen uttalats, att det bör skapas en ny typ av anstalt med större säkerhetsgrad än de nuvarande kolonierna men likväl av en enklare konstruktion än de egentliga slutna anstalterna. I fångvårdsbyggnadsutredningens arbetsutskotts och statssekreterarens i justitiedepartementet ovan nämnda promemorior har räknats med möjligheten att anstalterna skall utföras i betong och ges en mera permanent karaktär.

Utskottet kommer i det följande att underställa riksdagen positiva förslag endast i den mån förslagen kan återföras på uttalanden i propositionen.

Utskottet återgår till frågan om lämpligaste utförande av fångvårdsanstalten i Tidaholm. De av fångvårdsstyrelsen framförda erinringarna mot förslaget till anstalt av ny typ på Risängen i Skövde och sedermera även fångvårdsbyggnadsutredningens förslag synes utskottet i viss mån beaktansvärda. Med hänsyn härtill förordar utskottet att anstalten i Tidaholm omges av en mur av avsevärd höjd, förslagsvis omkring 5 meter. Administrationsbyggnaden synes böra uppföras i två våningar och samtliga övriga byggnader i en våning. Mot förslaget att för de intagna i övrigt skall uppföras tre 40-mansbyggnader i betong med säkerhetsfönster samt en halvöppen avdelning för 20 man har utskottet intet att erinra. För verkstäderna har beräknats 3 000 kvm yta. Utskottet förordar omprövning i kostnadsbesparande syfte av frågan om lämplig storlek på verkstadslokalerna.

Utskottet vill slutligen understryka vikten av att *fångarbetskraft kommer till användning* vid utförandet av såväl förevarande som övriga i detta utlåtande förordade byggnadsarbeten i den utsträckning, som befinnes möjlig.

Utskottet förordar, att på Kungl. Maj:t får ankomma att fastställa anstaltens utformning i de delar, som ovan inte av utskottet särskilt berörts.

Även om den av utskottet förordade anstalten i Tidaholm bör minska trycket på Härlanda, är enligt utskottets uppfattning *frågan om att skapa drägliga förhållanden på sistnämnda anstalt* därmed inte löst. I likhet med departementschefen förordar utskottet därför, att förhandlingar upptages med Göteborgs stad om anordnande av ett häkte i anslutning till det nya polishusbygget i staden. Då det torde draga avsevärd tid innan ett sådant rannsakningsfängelse efter slutförda förhandlingar kan tagas i bruk — en uppskattning på 3—5 år synes utskottet i detta avseende inte orimlig — måste ytterligare anordningar vidtagas.

I propositionen har en placering av en förläggning på Skogomeområdet i Säve kommun ansetts kunna diskuteras. I statssekreterarepromemorian har framhållits att frågan om utbyggnad av Härlanda genom en häktetsbyggnad inte avvisats, men att frågan inte bör forceras. I motionerna I: 542 och II: 729 har föreslagits uppförande av nyss antydda häktesbyggnad samt vissa andra arbeten för en sammanlagd kostnad av 1 933 000 kronor.

För utskottet har det stått klart, att den i propositionen antydda lösningen under en övergångstid kan medföra avsevärda administrativa svårigheter

samt praktiska olägenheter i övrigt, inte minst i form av fördyrade driftkostnader. Å andra sidan synes uppenbart, att man genom att uppföra en häktesbyggnad å Härlandaområdet tar risken av en felinvestering. I valet mellan de olägenheter, som sålunda får anses ofrånkomliga, har utskottet enats om att den väg bör väljas, som snabbast ger användbart platsutrymme till rimliga kostnader.

Utskottet föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t med största skyndsamhet låter utreda, om möjlighet finns att på Skogomeområdet anordna platser för häktade till ungefär det antal, som avsetts med motionernas häktesbyggnad, på sådant sätt att en framtida utflyttning av Härlandaanstalten till Skogomeområdet såvitt möjligt inte störs och inom praktiskt taget samma tid som skulle åtgå för färdigställandet av häktesbyggnaden. Kostnaden bör ej få överstiga vad som kan anses normalt för fångvårdsplatser av motsvarande slag. Visar sig dessa förutsättningar föreligga bör utrymme för ett 80-tal häktade ofördröjligen färdigställas på Skogomeområdet. Skulle det åter visa sig, att färdigställandet av nyssnämnda utrymme på Skogomeområdet skulle kräva nämnvärt längre tid än ett färdigställande av häktesbyggnaden på Härlanda, bör sistnämnda byggnad med hänsyn till de sedan lång tid tillbaka otillfredsställande förhållandena på Härlanda ofördröjligen komma till utförande.

I nuvarande läge finner sig utskottet inte böra förorda att särskilda medel anvisas för de i motionerna föreslagna ytterligare anordningarna på Härlanda. Detta innebär inte, att inte vissa av de föreslagna anordningarna för utskottet framstår som angelägna; exempelvis synes de relativt små ombyggnadsarbeten och den nyanskaffning av köksapparater som erfordras för att åstadkomma tillfredsställande förhållanden på detta område vara av hög angelägenhetsgrad. Utskottet förutsätter emellertid att Kungl. Maj:t skall finna utvägar att med anlitan av till förfogande stående medel härvidlag åstadkomma en bättre ordning.

Vidkommande *övrige förslag för tillgodoseende av platsbehovet* har i propositionen anförts, att det torde kunna ifrågakomma att på de områden som är avsedda att förvärfvas för byggande av fångvårdsanstalter i Österåkers kommun och Kumla stad anlägga dylika förläggningar. I fångvårdsbyggnadsutredningens promemoria har detta förslag förts vidare och efter ytterligare utredning angivits som en 150-mansanstalt i Norrtälje.

Utskottet vill inte förneka att åtskilliga omständigheter talar för ett förverkligande av detta förslag. Emellertid har det inte varit möjligt för utskottet att bilda sig en bestämd åsikt i frågan. Utskottet förordar därför att åt fångvårdsbyggnadskommittén uppdras att skyndsamt överse Norrtäljeförslaget och underställa Kungl. Maj:t de förslag, som vid översynen framkommer. På Kungl. Maj:t bör ankomma att besluta i ärendet om Norrtälje som förlägningsplats för en anstalt med omkring 150 platser.

Vad angår uppslaget att till tomma fabrikslokaler i Ulriksfors, Jämtlands

län, förlägga en anstalt för cirka 200 intagna synes närmare utredning böra verkställas, innan avgörande i frågan träffas. Skulle utredningen leda till att Ulriksfors skall inköpas, bör frågan härom underställas riksdagen.

Av övriga uppslag synes särskilt förslaget om att utnyttja de friställda kasernerna i Hälsingborg utskottet beaktansvärt. Förslagen bör i enlighet med vad ovan anförts skyndsamt överarbetas av fångvårdsbyggnadskommittén. Därvid synes även böra undersökas, om inte ett ökat antal manliga fångar under nästa vinter provisoriskt skulle kunna inhysas på Hinseberg.

I propositionen har föreslagits att Kungl. Maj:t skall äga befogenhet att utan hinder av de förutsättningar som förelegat vid riksdagens ställningstagande beträffande lokaliseringen och det närmare anordnandet av vissa verkstadsbyggen och andra smärre anläggningar, då medel anvisats, meddela erforderliga föreskrifter avseende *en omprövning av tidigare upprättade planer för fångvårdens utbyggnad och förnyelse*.

Med anledning härav vill utskottet anföra, att utskottet är medvetet om att de av utskottet förordade byggnadsföretagen kommer att föranleda krav på ytterligare medelsanvisning. Under sådana omständigheter förutsätter utskottet, som finner ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del ägnat att inge betänkligheter, att Kungl. Maj:t kommer att utnyttja dessa befogenheter endast i strängt begränsad omfattning och att övriga ytterligare ofrånkomliga anslagsbehov underställes riksdagens prövning.

I motionerna I: 542 och II: 729 har påyrkats en utbyggnad av Håga sjukhus för att det skulle bli möjligt att i huvudbyggnaden vinna 10 vårdplatser och en ny behandlingssal för insulinbehandling. Departementschefen har uttalat att det enligt hans mening är angeläget att en sådan utbyggnad av insulinbehandlingen snarast kommer till stånd men att spørsmålet om en eventuell utbyggnad av Hågaanstalten ingår i fångvårdsbyggnadsutredningens uppdrag, varför han inte är beredd att nu ta ställning till denna byggnadsfråga. Utskottet, som ansluter sig till departementschefens uppfattning att det knappast kan ifrågakomma att uppföra en permanent stenbyggnad vid anstalten förrän resultatet av utredningen föreligger, är av denna anledning inte berett tillstyrka yrkandet i motionen. Härvid vill utskottet dock starkt understryka angelägenheten av att provisoriska anordningar vidtages för att tillgodose det i motionerna angivna syftet. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t skall finna möjligheter att igångsätta en ökad insulinbehandling vid sjukhuset med utnyttjande av tillgängliga medel.

I motionerna har slutligen yrkats anvisning av medel till anordnande av öppna anstalter samt inköp av baracker. De i propositionen begärda medlen torde i första hand erfordras för utförande av de nya byggnadsföretag som utskottet förordat. Med hänsyn härtill kan utskottet inte tillstyrka dessa yrkanden i motionerna.

Under återopande av det anförda och då vad departementschefen i övrigt anført och föreslagit inte givit utskottet anledning till erinran hemställer utskottet,

att riksdagen må

A. beträffande storleken av de till omedelbart uppförande föreslagna anstalterna med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad utskottet anfört;

B. beträffande frågan om en omprövning av tidigare upprättade planer för fångvårdens utbyggnad och förnyelse i anledning av Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad utskottet anfört;

C. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 542 och II: 729 å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56 anvisa:

I. under andra huvudtiteln till Fångvården m. m.:

a) *Fångvårdsanstalterna: Anskaffning och utrustning av förläggningar* ett reservationsanslag av 3 700 000 kronor;

b) *Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.* ett anslag av 25 000 kronor;

II. under Statens allmänna fastighetsfond till *Ersättningsbyggnad i anledning av brand på fångkoloni* ett investeringsanslag av 340 000 kronor;

D. i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna, vad utskottet anfört beträffande utredning angående kostnaderna vid fångvårdsanstalter av olika storleksordning inom det ordinarie utbyggnadsprogrammet.

Stockholm den 18 maj 1956

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

Från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlon, Leander, Gillström, Näsström, Boman, Hesselbom, Pålsson, Sundelin, Einar Persson, Bergman, Erik Svedberg, Ragnar Bergh och Nils Theodor Larsson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Bergström, Åkerström, Rubbestad, Hoppe, fröken Elmén, herrar Johansson i Mysinge, Cassel, Gustafsson i Skellefteå, fru Ericsson i Luleå, herr Gustafsson i Stockholm, fröken Vinge, fröken Ager och herr Andreasson.

Reservationer

1) av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka ansett att utskottet *dels* inte bort taga ställning till frågan om storleken av de föreslagna anstalterna, *dels* bort påtala det olämpliga i att propositionen utformats på sätt som skett, *dels ock* bort avstyrka bifall till det i propositionen begärda bemyndigandet för Kungl. Maj:t till omprövning av tidigare upprättade planer för fångvårdens utbyggnad och förnyelse samt att därför

dels det stycke i utskottets yttrande, som på s. 12 börjar med »I propositionen» och på s. 13 slutar med »omständigheterna medger», bort ersättas med text av följande lydelse:

»I propositionen har förordats att 300 platser skall vinnas genom att en anstalt för omkring 150 intagna och två för omkring 75 vardera uppföres, medan i en av promemoriorna en annan uppdelning ansetts vara att före-
draga.

Med det material som har stått till utskottets förfogande har det inte varit möjligt för utskottet att bilda sig en föreställning om vilken uppdelning av platserna, som är den mest ändamålsenliga. Tänkbart vore att i stället för att fördela de 300 platserna på två eller flera anstalter inrymma samtliga i en enda anstalt. Med hänsyn härtill nödgas utskottet avstå från att uttala sig om huruvida vad som antytts från departementets sida innebär en lämplig lösning. Utskottet förutsätter för den skull att frågan därom ånyo överväges samt att på Kungl. Maj:t får ankomma att därefter fatta beslut i ärendet. Det synes vidare önskvärt, att en ingående jämförelse verkställes av byggnads- och driftkostnader vid fångvårdsanstalter av olika storleksordning, innan riksdagen då det gäller anstalter inom det ordinarie utbyggnadsprogrammet för framtiden tar ställning till olika projekt. Utskottet finner det naturligt att den av utskottet förordade utredningen anförtros åt den i dagarna tillsatta fångvårdsbyggnadskommittén och förutsätter att utredningen bedrives så skyndsamt som omständigheterna medger.»

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 13, som börjar med »Utskottet har» och slutar med »öka platsantalet», bort utgå,

dels den del av utskottets yttrande på s. 14, som börjar med »Utskottet kommer» och slutar med »på verkstadslokalerna», bort erhålla följande lydelse:

»Även med beaktande av de särskilda omständigheterna i förevarande fall finner utskottet det vara anmärkningsvärt att föreliggande proposition utformats på sådant sätt att det blivit påkallat att komplettera densamma genom promemorior med ett från propositionen delvis avvikande innehåll. Med hänsyn till sistnämnda omständighet hade det varit önskvärt att yttrande från fångvårdsstyrelsen eller fångvårdsbyggnadsutredningen i dess helhet över promemoriornas innehåll varit för utskottet tillgängligt.

Utskottet återgår till frågan om lämpligaste utförande av fångvårdsanstalten i Tidaholm. De av fångvårdsstyrelsen framförda erinringarna mot förslaget till anstalt av ny typ på Risängen i Skövde och sedermera även fångvårdsbyggnadsutredningens förslag synes utskottet i viss mån beaktansvärda. Med hänsyn härtill förordar utskottet att anstalten i Tidaholm omges av en mur av avsevärd höjd, förslagsvis omkring 5 meter.

Utskottet vill tillika förordna att byggnaderna utföres i sådant material att de med hänsyn till beständighet och säkerhet kan anses tillfredsställande, ävensom att vid beaktande härav all möjlig sparsamhet iakttages.»

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 16, som börjar med »Med anledning» och slutar med »riksdagens prövning», bort erhålla följande lydelse:

»Då innebörden av de sålunda begärda bemyndigandena icke i propositionen närmare klarlagts och då som en allmän regel bör gälla, att anvisade medel begagnas till avsett ändamål, finner sig utskottet böra avstyrka bifall till propositionen i denna del och förutsätter att ytterligare ofrånkomliga anslagsbehov i vederbörlig ordning föranleda framställning till riksdagen.»

dels utskottets hemställan under A. och B. bort ha följande lydelse:

»A. beträffande storleken av de till omedelbart uppförande föreslagna anstalterna i anledning av Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad utskottet anfört;

B. beträffande frågan om en omprövning av tidigare upprättade planer för fångvårdens utbyggnad och förnyelse med avslag å Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad utskottet anfört;»

dels ock till utskottets hemställan bort fogas en med E. betecknad punkt av följande lydelse:

»E. i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört rörande propositionens utformning och komplettering.»

2) av herr *Karl Andersson*

3) av fröken *Elmén*.